

Državni izpitni center

M 1 9 1 5 2 1 1 3

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

SOCIOLOGIJA

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Četrtek, 30. maj 2019

SPLOŠNA MATURA

Moderirana različica

IZPITNA POLA 1**Strukturirane naloge****1. Identiteta in kultura**

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.1	2	♦ Način življenja določene družbe, ki vključuje vse materialne in nematerialne stvaritve.	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.2	2	♦ Poseben simbolni sistem; arbitrarna povezanost med znaki in vsebinami.	Če odgovor kandidata vsebuje le navedbe funkcij jezika, 0 točk.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.3	2	♦ Obe potrebi zadovoljujemo na »kulturno določen način« (z vplivi vrednot, norm in običajev ter v povezavi s simbolnimi pomeni).	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.4	1	♦ socializacija	Za tri pravilne rešitve 1 točka.
	1	tri od: ♦ družina ♦ šola ♦ mediji ♦ vrstniki ...	
Skupaj	2		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.5	1	Vrednote so, ena od: ♦ ideje o tem, kaj je dobro, zaželeno, lepo, primerno, cenjeno. ♦ smernice, ki motivirajo, vodijo človekovo življenje in njegovo delovanje.	
	2	♦ Vse sestavine kulture, tudi vrednote, prihajajo v stik z drugimi kulturami (tehnološki razvoj; večji pretok ljudi prometa, informacij ...). Se mešajo, prenašajo, vplivajo druga na drugo in postajajo vse bolj podobne.	
Skupaj	3		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.6	1	♦ Vrednote, ki veljajo v družbi kot izjemno pomembne.	Za dve pravilni rešitvi 1 točka.
	1	dve od: ♦ življenje ♦ svoboda ♦ pravičnost ♦ enakopravnost ♦ znanje/izobrazba ♦ uspeh ♦ zdravje ♦ družina ...	
Skupaj	2		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.7	1	♦ (družbene) norme	
	1	♦ Družbeni dogovori/pravila, ki določajo ravnanje ljudi v določeni družbi (zapovedi in prepovedi).	
Skupaj	2		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.8	1	♦ z družbenim nadzorom/s sankcijami (nagrajevanje, kaznovanje)	
	1	♦ konkreten primer nagrade ali kazni (denarna nagrada, napredovanje, pohvala, denarna kazen, zapor ...)	
Skupaj	2		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.9	2	♦ Množična proizvodnja izdelkov je temelj sodobne potrošniške družbe. Hkrati tudi potrošniki ne želijo in ne znajo živeti brez velike ponudbe izdelkov (začarani krog hiperprodukcije).	
	1	dve od: ♦ avtomobil ♦ računalnik ♦ oblačila ♦ obutev ♦ kozmetika ...	Za dve pravilni rešitvi 1 točka.
Skupaj	3		

2. Odločanje v skupnosti

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.1	2	♦ Država v širšem pomenu je opredeljena z ozemljem, prebivalstvom in oblastjo.	Če kandidat državo opredeli le kot geografsko-politično tvorbo, 1 točka. Če v opredelitvi manjka en element, 0 točk.
	2	♦ Sistem političnih institucij, ki izvajajo oblast.	
Skupaj	4		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.2	1	♦ zakonodajna	
	1	♦ izvršilna	
	1	♦ sodna	
Skupaj	3		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.3	4	dve od: ♦ državna oblast je izvoljena ♦ državna oblast je zamenljiva ♦ državljani in državljanke so svobodni in enaki pred zakonom ♦ zagotovljene so politične pravice (npr. volilna pravica) ♦ pravica do političnega združevanja ♦ priznana je raznolikost družbenih interesov ♦ možnost posrednega in neposrednega odločanja ...	V odgovoru mora kandidat ustrezno navesti in pojasniti dve od navedenih značilnosti. Za vsako ustrezno navedbo in pojasnitev dobi 2 točki, sicer ustrezno manj.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.4	2	♦ C ♦ D ♦ B ♦ A	Za štiri pravilne rešitve 2 točki, za tri ali dve 1 točka.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.5	1	♦ Organizacije, ki poskušajo (z volitvami) priti na oblast.	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.6	2	♦ zaščitne interesne skupine: zaščita svojih članov – sindikati, poklicna in profesionalna združenja ...	
	2	♦ ciljne interesne skupine: organizirajo se zaradi določenega cilja – boj proti mučenju živali, varstvo okolja, zavzemanje za pravice istospolnih ...	
Skupaj	4		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.7	1	♦ Ljudje se ne udeležujejo volitev.	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.8	1	♦ Ljudje volijo določeno stranko zato, da bi preprečili zmago drugim strankam.	

3. Družba – zdravje, telo, bolezen

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.1	1	♦ transseksualizem/transseksualnost/transspolnost	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.2	1	♦ (telesne) modifikacije	
	1	♦ mutilacije	
Skupaj	2		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.3	2	♦ religiozno-(mitične) razlage ♦ posvetne (medicinske) razlage	
	2	♦ individualistične razlage/vzroki se iščejo pri posamezniku ♦ kolektivistične razlage/vzroki se iščejo v družbi	
Skupaj	4		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.4	3	tri od: ♦ človeško telo je biološko-fiziološka enota ♦ bolezen je odstopanje od normalnega ♦ vsaka bolezen zahteva specializacijo ♦ telo deluje kot stroj ♦ jasna razmejitev med normalnimi in abnormalnimi procesi	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.5	1	♦ A	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.6	1	♦ medikalizacija	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.7	1	♦ zmanjšan vpliv družbenega statusa na dostop do zdravstvenih storitev	
	1	♦ splošna (finančna in regionalna) dostopnost do zdravstvenih storitev	
Skupaj	2		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.8	1	♦ Vsak je odgovoren za zdrav življenjski slog.	
	1	♦ Kdor ne skrbi za svoje zdravje, naj si zdravljenje plača sam.	
Skupaj	2		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.9	1	♦ B	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.10	2	♦ V nižjih slojih sta stopnji obolevnosti in smrtnosti večji.	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.11	1	♦ C in A	

4. Odklonskost in kriminaliteta

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.1	1	♦ konformnost/konformno vedenje	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.2	2	♦ kje, v kateri družbi se je dejanje zgodilo ♦ kdaj, v katerem zgodovinskem obdobju se je dejanje zgodilo ♦ kdo je storil neko dejanje ♦ v kakšni situaciji, okoliščinah je bilo neko dejanje storjeno	Za štiri pravilne rešitve 2 točki, za tri ali dve 1 točka.
	1	♦ ustreznost pojasnitev izbrane okoliščine, npr. s časom se spreminjajo družbene norme in tako tudi pojmovanje odklonskosti	
	1	♦ ustreznost navedbe konkretnega primera, npr. fizično kaznovanje otrok je bilo v preteklosti sprejemljivo, danes pa ni več	
Skupaj	4		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.3	1	♦ kriminal oseb oz. skupin z višjim družbenim statusom	
	1	ena od: ♦ poslovne goljufije ♦ utaje davkov ♦ sprejemanje podkupnin ♦ poneverjanje poslovnih rezultatov ♦ kršenje profesionalne etike ...	
Skupaj	2		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.4	2	dve od: ♦ pripadniki višjih slojev so manj nadzorovani ♦ dejanja niso »vidna navzven« ♦ zaradi družbene moči lahko vplivajo na preiskavo ♦ pridobijo si najboljšo pravno pomoč ♦ opravljajo vlogo nadzora ...	Za vsak ustrežno naveden razlog po 1 točko.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.5	1	ena od: ♦ utrjuje konformnost večine ♦ omogoča družbene spremembe ♦ omogoča družbeni napredek ♦ daje delo represivnim državnim organom	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.6	2	♦ telesu (telesnih znakov, izgledu, bioloških danostih ...) ♦ nadjaza ♦ inovatorstvo ♦ spremembe	Za štiri pravilne rešitve 2 točki, za tri ali dve 1 točka.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.7	3	♦ Mertonova teorija strukturne napetosti: Pripadnikom nižjih družbenih razredov so cilji (uspeh) zelo pomembni, vendar pa nimajo možnosti, da bi jih dosegli v skladu z obstoječimi normami. Njihova odklonskost je prilagoditev (adaptacija) strukturni napetosti.	
		Konfliktna teorija, ena od: ♦ Pripadniki nižjih družbenih razredov ne posedujejo družbene moči in tako ne oblikujejo zakonov, ki ščitijo/prikrivajo odklonskost višjih slojev. ♦ Pripadniki nižjih družbenih slojev so bolj nadzorovani in njihove kršitve je lažje odkriti.	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.8	1	♦ D	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.9	1	♦ panopticism	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.10	1	ena od: ♦ odvzem prostosti ♦ zaporna kazen ♦ zapor ...	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.11	2	♦ D ♦ C ♦ B ♦ A	Za štiri pravilne rešitve 2 točki, za tri ali dve 1 točka.

Skupno število točk IP 1: 40

IZPITNA POLA 2

Esejske naloge (splošna ocenjevalna shema)

Točke	Merila
0–5	Ni razviden sociološki uvid v problem ali vsebina odgovora ne ustreza zastavljeni nalogi. Odgovor ne vsebuje elementov, pomembnih za analizo problema ali razpravo o njem; navedenih je le nekaj splošnih/zdravorazumskih ugotovitev, dejstev, informacij. Ni uporabljena sociološka terminologija, besedilo ni povezano.
6–9	Delno opredeljen problem: navedena so nekatera ustrezna dejstva, ugotovitve, informacije, več navedenih ugotovitev in trditev je napačnih. Zapisana dejstva in trditve so neargumentirane. Na podlagi navedenih podatkov so zaključki oblikovani le deloma.
10–13	Opredeljen problem: navedena dejstva, ugotovitve, informacije so delno ustrezne in sociološko relevantne. Na podlagi navedenih podatkov so oblikovani zaključki, pomembni za razčlenitev problema ali razpravo o njem, in delno argumentirani.
14–17	Jasno opredeljen problem: navedene so ustrezne in sociološko relevantne ugotovitve, dejstva, informacije. Na njihovi podlagi so oblikovani zaključki, argumentirani s poznavanjem sociološke problematike. V odgovoru je ustrezno uporabljena sociološka terminologija in nakazano poznavanje socioloških teorij, če to naloga eksplicitno zahteva.
18–20	Jasno opredeljen problem: navedeni so ustrezni in sociološko relevantni podatki, informacije, dejstva. Med seboj so povezani in omogočajo oblikovanje ustreznih zaključkov, celovito so argumentirani. V odgovoru je ustrezno uporabljena sociološka terminologija in sociološke teorije, če naloga to eksplicitno zahteva. Odgovor izkazuje povezovanje problema iz naslova z drugimi sociološko relevantnimi problemi/problem iz naslova je umeščen v širši družbeni okvir.
Ocenjevalec upošteva tudi jezikovno oblikovanost in urejenost besedila . Če oceni, da problem jezikovno ni predstavljen ustrezno, je mogoče zmanjšati točkovno oceno za največ 5 točk.	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
1	20	♦ Opredelijo biološki in družbeni spol. ♦ Predstavijo Parsonsov pogled na vlogo spolov v družbi (ekspresivna ženska vloga in instrumentalna moška). ♦ Predstavijo kritične feministične poglede. ♦ Ugotavljajo spreminjanje položaja žensk in moških v modernih družbah. ♦ Ugotavljajo razlike med posameznimi družbami v sodobnem svetu. ♦ Na podlagi znanih podatkov ovrednotijo, koliko je v različnih družbenih okoljih spol determinanta pripisanega družbenega statusa.	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
2	20	♦ Navedejo in pojasnijo dva tipa dezorganizacije družin (strukturno in funkcijsko dezorganizacijo). ♦ Opozorijo/nakažejo, da dezorganizaciji nista nujno povezani. ♦ Vključijo sociološko razlago vzrokov strukturne dezorganizacije: – spremenjena socialna funkcija zakonske zveze, – večja družbena sprejemljivost razvez, – spremenjena pričakovanja ljudi, – spremenjen družbeni položaj žensk, – zvišan življenjski standard ljudi ... ♦ Razložijo vzroke funkcijske dezorganizacije: – nasilje – zasvojenost – brezposelnost ...	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
3	20	♦ Pojasnijo, kaj razumemo z revitalizacijo religij. ♦ Razpravljajo o treh vidikih od: – ljudska religioznost – nova religijska gibanja – sekularna religija – civilna religija in – verski fundamentalizem	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
4	20	♦ Pojasnijo pomen obstoja svetovnega informacijskega reda, mednarodnega sistema produkcije, distribucije in potrošnje informacij. ♦ Opozorijo na majhno število agencij, ki usmerjajo tokove informacij in zagotavljajo največ novic in objav. ♦ Ugotavljajo prevlado ameriških virov v produkciji in distribuciji informacij. ♦ Opredelijo medijski imperializem/kulturni imperializem. ALI ♦ Opredelijo pomen medijev v sodobnih družbah. ♦ Predstavijo globalizacijo. ♦ Razpravljajo o medijih kot enem od dejavnikov globalizacije. ♦ Opozorijo na medijski/kulturni imperializem.	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
5	20	♦ Izpostavijo razlike: – Vsakdanje spoznanje temelji na neposrednem izkustvu, je časovno in prostorsko omejeno; znanje oz. znanstveno spoznanje ima širšo družbeno vrednost, vključuje le preverjena in družbeno priznana znanja. – Znanje je individualno omejeno (subjektivna zaloga znanja) ter družbeno oz. kulturno pogojeno in omejeno z vplivi oblasti in njenih nosilcev (družbena zaloga znanja). ♦ V odgovor vključijo stališča najmanj dveh različnih avtorjev: Platon, Descartes, Kant, Galileo, Kopernik, Wittgenstein, Weber, Durkheim, Marx ... ♦ Moderno znanost umestijo v čas, družbene okoliščine, opredelijo funkcije moderne znanosti.	

Skupno število točk IP 2: 40